

תיקוני עירובין

עירובין למעשה
עיון | שימוש | כשרות

מוקד העירובין
בארץ הקודש
054-84-833-20

גליון שאלות הלכתיות

המתחדשות מידי שבוע בבדיקת העירובים השכונתיים

גליון מס' 366
סיון תשפ"ג

ושואל האם הוא יכול לסמוך על העירוב. דבר ראשון, טוב שהוא לפחות יודע לשאול, וזה בזכות שהוא למד עירובין, כי שאר בני משפחתו המורחבת גם את זה הם לא ידעו. דבר שני, אמרנו לו שבישוב הזה אנו מכירים את האחראי, והוא הראה לנו את העירוב, וראינו שיש בו בעיות הלכתיות קשות, שגם בעירובי הרבנות זה בדיעבד גדול, ובדואי שלא שייך שהוא או בני משפחתו יטלטלו שם.

האברך נבהל לאיזה מצב הוא הגיע, והמשיך ושאל כמה פרטים בקשר לחצר, האם הוא יכול לעשות בה עירוב, והבין שלא יוכל לבצע אותו, וממילא יצטרך להשאיר את התינוק בתוך הדירה כל השבת, אבל פתאום הוא תפס שאם כך אין לו אפשרות להגיע אפילו לדירה שאוכלים בה, כי כל משפחה במבנה אחר, ושוב הוא שואל האם יש איזה היתר לטלטל, והתחיל להתנצל שהוא לא תכנן את הנסיעה הזו, אלא הזמינו אותו בהפתעה. השתתפנו איתו בקושי, אבל את המציאות לא יוכלו לשנות. לפחות נלמד ממקרים אלו, שלא נכניס את עצמינו למצבים כאלו, ולא ניבע למקומות שאין בהם עירוב כהלכה. נזכור לברר מוקדם, בזכות הלימוד והשיעורים שנשמע עכשיו.

עשיית צוה"פ בבית מרן רה"י זצוק"ל

אנו נמצאים תחת הרגשת החסר בפטירת מרן ראש הישיבה הגאון רבי גרשון אדלשטיין זצוק"ל. נביא כאן נושא הלכתי שהתעורר בבית מרן לפני חודשיים, ובני הבית ביקשו שנבוא להכריע את ההלכה. הענין התחיל לפני שלוש שנים בתקופת הקורונה, שהיה ענין לשמור על הפרדה ומרחק גם בין בני הבית, ביקשו בבית מרן לסדר לו מקום נפרד לנטילת ידיים, ולצורך כך רצו להכשיר את הכיור שנמצא בחדר השירותים, על ידי צורת הפתח שתחלק את החדר.

דין זה הובא בגליונות תיקוני עירובין כמה פעמים בנוגע להלכות רבות, והכרעת הרבנים שצורת הפתח יכולה להבדיל ביניהם, שע"ז הנכנס לחלק שלפני הצוה"פ אינו צריך ליטול ידיו משום רוח רעה, וכן אפשר ליטול שם ידיים, כיון שבחלק הזה של החדר אין רוח רעה, אחרי שהצוה"פ מחלקת את החדר. [ועי' בשו"ע (סי' ע"ט ס"ב) שלדעת הרא"ש צוה"פ מועילה גם לברך כשרואה את הצואה מעבר לצוה"פ, ולדעת הרשב"א לא מועיל לענין ברכה כיון שרואה. ומ"מ כשאינו רואה מותר אף בתוך ד' אמות כשאין ריח רע מגיע מעבר לצוה"פ. וא"כ לענין נט"י הצוה"פ מחלקת שיחשב מקום אחר]. לפי הלכה זו היה צריך לדעת באיזה צורה להעמיד את צוה"פ. הגענו לבית מרן בתקופה שלא היו מקבלים קהל, ובדקנו ומצאנו שבצד אחד הקרמיקה בולטת והיא עצמה כשרה לצוה"פ, למעלה הצענו כמה אפשרויות והבחירה היתה לחבר מוט עם וילון, שהמוט יהיה המשקוף. ובצד השני הוסיפו פס ישר מודבק על הקרמיקה.

לפני חודשיים הוסיפו ארון בתוך החדר, והוא נכנס תחת הצוה"פ שמבדילה את הכיור. בני הבית עוררו שאלה, שהארון הוא מחיצה תחת צוה"פ ולמדנו בעלונים של העירובין שמחיצה מחלקת את הפתח. הגענו שוב לבית מרן, והתברר שמדובר בארון שאינו קבוע בקיר, וגם הוא מיטלטל בקלות, באופן שמטבע הדברים מזיזים אותו כשצריך. אמרנו להם ש"ל שנחשב כדבר זמני שאינו פוסל, אלא שמן הסתם יתכן שיהיה תקופה ארוכה שיעמוד במקומו ללא שיזיזו אותו, לכן נחליט כעת שאחת לחודש מוציאים אותו ומחזירים אותו, ואז הארון ישאר דבר זמני שאינו פוסל.

עוד הוספנו לרווחא דמילתא להוציא מכל חשש, שיוסיפו על דלת הארון משהו מודבק במקום שמכוון תחת החוט, וזה ייחשב לחצי של צורת הפתח. שאלו הנכדים כיון שהדלת נפתחת הרבה פעמים, האם אין בעי שהמחיצה זזה ואינה קבועה. התשובה היא שהבעיה במחיצה זזה, היא רק כאשר זזה מהרות, שיש דין שצריך מחיצה העומדת ברוח מצויה, [ודעת הביאור הלכה (סי' שס"ב ס"א) שגם בתוך הבית צריך שתהא ראויה לעמוד ברוח מצויה

הגיע לישוב לשיבת וגילה מודעה שאין עירוב כשר בשבוע זה יש חיזוק גדול בכל העולם, לעורר על שמירת השבת בנושא הטלטול כהלכה, דבר שצריך חיזוק גדול לרוב העולם. א. יש אנשים שהורגלו לסמוך שיש עירוב בכל מקום, ואינם יודעים שלא בכל מקום יש עירוב. יש ישובים שלא עשו שם עירוב, ויש הרבה ישובים שעשו עירוב והוא נפסל ואין מי שיתקן אותו. אחד מהטלפונים שהתקבלו במוקד בשבוע זה, מאדם שהגיע לישוב ליד בית שמש, וראה בבית הכנסת מודעה שאין עירוב בישוב עד להודעה חדשה. הוא התקשר לשאול מה זאת אומרת שאין עירוב, היתכן דבר כזה, [מנוסח השאלה היה נראה שכוונתו אולי לא להאמין למודעה ולסמוך שיש עירוב גם אחרי כזו הודעה רשמית, כי מסתמא יש עירוב...]. אמרנו לו שאנו יודעים שבישוב הזה בדקו וחסר חוטים ועמודים, לא איזה חומרא, אלא פשוט אין, ובמקרה זה הם מחכים לקבל תקציב גדול מהמועצה. האברך שאל אולי אפשר שנעשה להם רק בינתיים עירוב כשר באופן זמני. אמרנו לו כאלה תיקונים אין מה לעשות בצורה של בינתיים, כשחסר כמה עמודים חייבים השקעה מסודרת, להתקין עמודים, לתאם עם הרב והתושבים. בלית ברירה הוא הבין שיש מקום שאין בו עירוב. ולצערינו זה לא רק מקום אחד, אלא שלא מודיעים את הדבר עד שבה משהו שמעורר אותם לתקן, כי התחזקה של עירוב בישוב היא קשה ויקרה, וברוב המקומות לא משקיעים כראוי, אלא שיש מקומות שמוצאים משהו מהישוב שקצת יודע והוא מתקן כפי השגתו. מעטים הם המקומות המפוקחים כדין. עלונו לדעת את הדברים במיוחד בתקופה הזו, שהרבה משפחות ומוסדות, שיבות וארגונים, שוכרים מתחמים לשבתות בכל מיני ישובים, או בערי הפריפריה, במקומות שבני תורה לא יכולים לטלטל, ומביאים את המשפחות לדי משול גדול.

לעורר על הזהירות לא לצאת מהעירוב, ביישובים ובמודיעין עילית
ב. יש מקומות שיש עירוב טוב, אבל צריך זהירות גדולה לא לצאת מגבול העירוב. הדבר מצוי מאוד בתושבי הערים שהורגלו לטייל מרחק גדול בתוך העיר, ונוסעים ליישובים קטנים, ויוצאים לטייל בדרכים שמחוץ לעירוב. וברוב המקומות יש חצרות שהחצר האחורית מחוץ לעירוב. ובפרט הרפתות, כגון ביישוב יסודות, שאנשים יודעים שיש שם עירוב טוב, ומטיילים לראות את הפרות, ולא שמים לב שיש שלט בשער שהרפת מחוץ לעירוב. ואפילו בתוך הערים החרדיות צריך לפקוח עיניים לראות היכן מסתיים העירוב. לדוגמא, בעיר מודיעין עילית יש הכי הרבה מקומות כאלו, כיון שהאחראים על העירוב העירוני עושים אותו רק עד גבול המדרכה ברחוב המקיפים את העיר, ולא עושים עירוב כלל לכל עדי הכנסת והישיבות וחדרי האירועים שנמצאים בגבולות העיר [אלא שיש מקומות שעשו לבד עירוב, ויש לברר אם נעשה כדין, ומי האחראי לתקן כשנהרס, והאם זה כולל את החצר האחורית]. הדבר הזה הוא מכשול גדול, רק שהם אומרים שאין להם ברירה כי התושבים בונים בלי לשמור על העירוב, ולא שייך לתקן כל הזמן. אבל הבעיה היא שאנשים אינם מודעים לכך, וזה התפקיד שלנו, ושל כל אבא למשפחתו, ללמד אותם שגם במקום חרדי צריך לדעת מה זה עירוב, צריך לדעת שיש מקומות שלא הולכים אליהם בגלל שאין עירוב.

עשיית עירוב למתחם שנמצא ללא עירוב
שבוע שעבר נתבקשנו ע"י האחראי על העירוב לסייע למשפחה שגרה מחוץ לגבול העירוב של העיר, לעשות עירוב בעצמה, לדירות שלהם ולחוה של בעלי החיים שבאים לבקר שם בשבת. הגענו למקום ועשינו תכנית, ובעל המקום אומר שעשיית עירוב במקום הזה זו הצלה גדולה, לא רק שבבילם, אלא לעוד עשרות אברכים ומשפחות שבאות אליו בשבת עם עגלות וילדים. הוא אומר בכאב, שאנשים גם בעיר הזאת לא יודעים מה זה עירוב, יש שלט גבול העירוב ובכל זאת הם עוברים. זה מחריר, חילול שבת במשפחה חרדית, רח"ל. כדי שלא יהיו כאלו דברים, עלינו ללמוד כעת, וללמד למשפחתנו ולחברינו מהו עירוב, וכמה חשוב לשים לב, כי קרוב אליך הדבר מאוד, ובידך לעשותו!
סמוך לשבת הוא גילה שלא יוכל לקחת תינוק לדירה הסמוכה
נביא עוד סיפור אחד מתוך הדברים שהגיעו אלינו רק בשבוע האחרון. ביום שישי התקשר אברך שלמד עירובין, והוא הגיע לישוב ליד טבריה,

שבחוף], אבל דלת סגורה היא ראוייה לעמוד ברות, ומה שבני אדם מזיזים אותה זה לא עושה בעיה. ואמנם בשעה שהדלת פתוחה זה לא מועיל, כי אז הלחי לא נמצא במקום. אבל בזמן שהדלת סגורה [והארון נמצא במקום הנכון], נחשב צורת הפתח. וכן מותר בשבת לסגור את הדלת, על פי מה שכתבו פוסקי זמנינו שדלת על ציר מותר לסגור גם כשעושה מחיצה המתרת.

בדיקת כשרות הסוכה בבית מדרן רה"י זצוק"ל

בחיי רבינו זכינו כמה פעמים לעשות עבורו. בשנה האחרונה קראו לנו גם לדון בכשרות הסוכה, כיון שערכו בה שינויים והיו בה פתחים רחבים, ובנוסף חלק מהסיכוך היה מכוסה בגגון קבוע, והתעורר ספק שמא אין בה ג' דפנות כהלכה. הגענו לבית מדרן, והגיע גם מו"ר חתנו הגר"א גרבוז שליט"א, והתפתח דיון ארוך בכמה הלכות ושיטות, ומו"ר טרח לחקור ולדון שיהיה כשר ללא שום חשש. לאחר מדידות של המקום הפסול והמקום הכשר, וחישוב של צורת הקירות והפתחים, יצא שהסוכה היא כמין שתי סוכות, שלכל חלק יש ג' דפנות אחרות, וכך היה אפשר להכשיר אותה, מלבד החלק המכוסה בגגון, שאחריו נשאר בדיוק 70 ס"מ כשר. [יש לציין שלא מדובר בסוכה גדולה, אלא יש בה רק את מיטת מרן, ועוד מקום אחד כשיעור מיטת הנכד שנמצא עימו, שעליו היה ספק אם נשאר בו שיעור סוכה ודפנות. כך גדולי הדור הסתפקו במועט, וחוי בצורה שמסתדרים עם המעט שיש].

הנהגה שלא לטלטל היא הנהגה טובה שיש להמשיך בה

נסיים במעשה שהיה עם מרן בענין הטלטול בעירובים בבני ברק, כפי ששמענו עדות מהמשפחה. אחת מהנינות של מרן התנכה בבית אביה שלא לטלטל גם בעיר בני ברק. ולאחר החתונה המשיכה בהנהגה זו, עד שנולד להם בן והיה צורך מובן לטלטל את התינוק כדי להתארה, והחליטה שתטלטל רק בעירובים שכונתיים ורק כפי הצורך. כעבור תקופה הם שאלו על כך את מרן בעקבות חולי של אחד מבני המשפחה, ומרן זצ"ל אמר שהנהגה שלא לטלטל זו הנהגה טובה, ולא מפסיקים אותה, ועליהם להמשיך בזה שגם האשה לא תטלטל.

איננו יודעים אם זו הנהגה שראוי לומר לכל אשה, וצריך לשקול שלא יפגע בדברים אחרים, אבל לפחות נלמד מזה על החשיבות של הנהגה זו, ולפחות במקומות שהעירוב לא מספיק מפוקח ומסודר, שהרבנים אומרים להורות להימנע מלטלטל, לא נדחוק אותם שיגידו לנו שבדיעבד זה עירוב, אלא נקבל על עצמינו לנהוג כהלכה ולא לטלטל כאשר כך ראוי לנהוג, למרות הקושי הכרוך בדבר.

תכנית לעירוב לקיבוץ חילוני עם עומד מרובה בירידה לחוף

בחדש זה התבקשו לעשות תכנית להקמת עירוב חדש לקיבוץ חילוני, שיש בו מעט דתיים, ואחד נהיה חרדי. לפני זמן רב הגענו לתכנית ראשונית, וזה עבר לוועד הקיבוץ, והגיעו להסכמה לבדוק בצורה מעשית הגענו שוב ונפגשנו עם כמה מראשי מחלקות בוועד הקיבוץ, שכל אחד יתן את הסכמתו, מבחינת הנדסה, חוות ועוד. כשהגענו לחוף הים, היה רוב ההיקף מגדר, אבל בירידה לים לא היה ניתן לעשות צוה"פ כלל, כי עוברים שם עם סירות פרטיות לשוט, ולסירות יש תרנים שמחזיקים את המפרשים בגובה עשר מטר. הם ביקשו מאוד שנמצא להם איזה פתרון בלי לעשות חוט ובלי לעשות גדר, כי את הדברים האלו אין אפשרות לעשות בשום אופן.

שניית עומד מרובה עם הספסלים לחוף הים

במקרים אלו יש לנו פתרון אלחוטי אבל רק באורך קצר, שמשתמשים בו רק כשאין פתרון אחר, ורק בצד אחד של העירוב, והוא דין עומד מרובה, שיכול להתיר רק עד אורך י' אמות, שהם במידות של זמנינו כ 4.80 לשיעור רח"ג, [כ 5.60 מטר לשיעור חזו"א]. אלא שתמיד יש כמה בעיות להשתמש בפתרון זה, ואחת מהבעיות שהמקום משמש מעבר ציבורי, וכתב השו"ע (סי' ס"ה ס"ב) שפירצה פחות מי' אמות שהרבים עוברים בה, אין להתיר אותה בדין עומד מרובה על הפרוץ, אלא צריך לעשות בה צורת הפתח. וע"ש במשנ"ב שהסיק שדין זה נוהג גם ברחובות שלנו מדינא. לפ"ז אי אפשר להתיר מעברים בלי צוה"פ.

עומד מרובה עם בקיעת רבים ברוח רביעית

אך כאמור יש אפשרות להשתמש בזה אם מקפידים שיהיה רק בצד אחד של העירוב, כיון שבגמי (עירובין דף ז'): למדו מקל וחומר מלחי, שגם עומד מרובה יכול להועיל לפחות בכניסה אחת כמו לחי, וההיתר הזה הוא גם במקום שהרבים נכנסים למבוי. א"כ בעירוב של קיבוץ שאנו יודעים שכל שלושת הצדדים סגורים בגדרות וצורות הפתח כדן, אפשר להתיר בפתח אחד בעומד מרובה. שגם אם עוברים דרך שם, מ"מ ברוח רביעית הוא מועיל מדין פתח המבוי (עירובין דף ה:). לכן הראינו להם איך להוסיף גדר עד קרוב לשביל, באופן

שהפירצה תהיה רק 4.50 מטר, ויסמכו על דין עומד מרובה "ברוח רביעית". יאך יש לציין שהפתרון הזה עושים רק כשאי אפשר בצורה אחרת, כי אם נתחיל עם זה, מהר מאוד נגלה שסמכנו על כך בשני צדדים זה פוסל, כי כל ההיתר הוא רק בצד רביעי. כמו כן יש אופנים שאינו פתח המבוי, לכן אנו מציינים את הפתרון הזה בהסתייגות ויש להתייעץ בכל מקרה עם מורה הוראה מוסמך לעניני עירובין.

למרות ההצעה הנראית טובה, אחד מהמשתתפים בסיוור סירב לתכנית, ואמר שאי אפשר להעמיד גדר במקום הזה, כי יש מאחוריו ספסלים, וזה מונע את המעבר ביניהם. כמה שניסו להסביר שיכולים לעבור אחריהם זה לא הועיל. אותו אדם ראה שדרישתינו נחרצת, והוא התלונן שבנושא הכשרות היה משגיח של הרבנות והוא מצא פשרה הרבה יותר בקלות, למה אתה לא עושה פשרות. עד שלאחר נסיונות ורעיונות שונים, הוחלט שיעשו הגבהה לגב של הספסל עד שיגיע לגובה מחיצה, וכן לעשות השלמה תחתיו שלא יהיה חלל ג' טפחים מתחתיו, והרווח שבין הספסלים יישאר פתוח למעבר, ושוב יצטרכו להסתמך על דין עומד מרובה, ואע"פ שביארנו שאי אפשר להשתמש בשני מקומות, אך כאשר זה באותו זווית, הרי זה כשני פתחים בפתח המבוי שמועיל בהם לחיים. ולמעשה איננו יודעים אם הפתרון הזה יכול להתבצע, ואנו מקוים שימצאו את האפשרות לעשות את העירוב כהלכה.

דיונים הלכתיים והמרות מרבינו הגר"צ ובר שליט"א

בעקבות הביקוש הגדול בימים אלו, מיישיבות ומשפחות אברכים שרוצים לברר על כשרות העירובים בישובים וערי הפריפריה, לאור התקופה שבה רבים נוסעים לשבתות לצימרים ומתחמים של אירוח ברחבי הארץ, נסענו השבוע למעונו של רבינו הגאון רבי צבי ובר שליט"א, מרבי בני ד"ץ שארית ישראל, לשאול כיצד להורות לעם בשאלות הסבוכות בעירובים.

רבינו קידם את פני העוסקים במלאכת הקודש בברכה ובדברי הערכה, על גודל ההיקף של הפעילות בבדיקות שטח ובמענה לשואלים, בנוסף למסירת השיעורים הרבים והוצאת עלונים שבועיים להגברת המודעות בהלכות החשובות, והוסיף שהוא מכיר גם אלה שלמדו בשיעורים ורואה שהם יודעים ושואלים נכון, ועושים בצורה טובה.

להכניס הפצים לאמבולנס בשבת שיקח אותם לבית החולים

הדיון נפתח בשאלה מענינת שהגיעה למוקד הטלפוני, באדם שידוע שיצטרך להגיע לבית החולים בשבת לצורך פיקוח נפש, ורוצה להכניס לאמבולנס עוד כמה דברים שיהיו לו לשימוש בזמן שהותו בבית החולים,

דיונים הלכתיים עם הגר"צ ובר שליט"א

האם מותר לעשות כך אף שאין בחפצים האלו צורך פיקוח נפש, או שמה הוא מוסיף ומרבה בשיעור במלאכת הוצאה. ומה יהיה הדין של הטלטול שלהם בתוך בית החולים.

והנה ראשית יש לציין שהשאלה מורכבת מכמה הלכות וכמה מקרים.

לכן נציין שמדובר כשאין ושא של

יצאה מחוץ לתחום, כגון מבני ברק לתל השומר. וכן כשבשני המקומות יש עירוב טוב, דהיינו גם בהעברת חפצים מהבית לאמבולנס שנמצא ברחוב, וגם בהוצאה מהאמבולנס אחרי שנכנס למתחם בית החולים אל הבנינים. אלא הנידון מצד מה שמוסיף לאמבולנס. ואמר רבינו שאין בזה בעיה, כי החפץ כל הזמן בתוך רשות היחיד, לא נחשב שהיתה בו מלאכת הוצאה. אלא ההוצאה היא רמתיחסת רק להוצאת האמבולנס עצמו. [ואינו דומה לכלי מלא בחפצים, או עגלה שמוסיף ב, שהיא אינה רשות היחיד בפנ"ע, לכן הטלטול מתירס לכל החפצים הנמצאים בה].

יש להוסיף מדברי רבינו הגר"מ לובין שליט"א שהבאנו את השאלה גם אליו, ואמר מדוע בהעברה לתוך האמבולנס אינו נידון כחצר של אחר שלא עירב. דכיון שאין דיורים באמבולנס, זה לא חצר הנאסרת, [וי"ל שהכוונה שנחשב כחורבה, וא"כ צ"ל כתוס' שאין איסור טלטול מבית לחורבה. ואכמ"ל].

ומ"מ לגבי הטלטול בתוך בית החולים, יש איסור של העברה מבית לחצר, בחפצים ששבתו בבית של חצר אחרת שאינה מחוברת לעירוב הזה של בית החולים. ואע"פ שבבית החולים יש עירוב חצרות, נוקטים הרבנים שבכל זאת בית וחצר הם שני סוגי מקומות כדמשמע בסוגיה [ועי' בגא"ו וב"מ בזה, ואכמ"ל]. לכן יצטרך להעביר את החפצים רק בפרוזדורים ובחדרים שלא אוכלים בהם סעודת שבת, ולא להכניסם לחדר אוכל או לחדר שאחד מהנמצאים אוכל בו סעודה.

לאחר שעה ארוכה של משא ומתן בהלכה, קיבלנו הנחיות בהרבה נושאים אקטואליים, וקיבלנו את ברכת רבינו להמשיך ולהצליח בפעילות בכל התחומים, וכן בירך את כל התלמידים וכל המסייעים לפעילות של העירובים, שיזכו להורות ולעשות כהלכה.